

MYCOLOGISCH AVONTUUR IN DE KAAISTOEP

1. Twee bijzondere pyrenomyceten

L. Rommelaars¹ & A. Aptroot²

¹ Beilerstroom 14, 5032 ER Tilburg; e-mail: l.rommelaars@home.nl

² G. v.d. Veenstraat 107, 3762 XK Soest

Rommelaars, L. & Aptroot, A. 2003. Mycological adventure in 'Kaaistoep' 1. Two remarkable pyrenomycetes. *Coolia* 46(4): 175-176.

Bertiella rhodospila (Berk. & M.A. Curtis) M.E. Barr is reported as new to the Netherlands, from its second known locality in Europe. In culture it produced a *Phoma* anamorph, which is the first time that a species of this genus has been linked to an anamorph. At the same locality, the rare *Camarops microspora* was also collected.

De Kaaistoep is een natuurontwikkelingsgebied aan de zuidwestkant van Tilburg, deels gelegen langs de A58. Het gebied bestaat hoofdzakelijk uit voormalige landbouwgronden met daartussen enkele bospercelen. In het meest westelijke deel bevindt zich een heide-terrein omringd door naaldbos. Eigenaar van deze percelen is de Tilburgsche Waterleiding Maatschappij (T.W.M.). De T.W.M. voert tevens het beheer. In 1995 is een natuurontwikkelingsproject gestart met o.a. als doel een ecologische verbindingszone tot stand te brengen langs het riviertje de Donge, van het 'Riels Laag' en de 'Regte Heide' tot aan de Biesbosch. Aan de K.N.N.V.-afdeling Tilburg, het Ravon en Floron werd gevraagd de ontwikkelingen op flora- en faunagebied te bestuderen.

Vanaf 1995 wordt er in het gebied ook aan paddestoelenonderzoek gedaan. Inmiddels zijn ruim 600 verschillende soorten waargenomen, een kroonjuweel zou je haast denken. Een groot deel van de soortenlijst bestaat echter uit uiterst kleine ascomyceetjes en korstzwammen, die altijd wel te vinden zijn. Vooral de laatste jaren ga ik (LR) substraatgericht op zoek, maar vaak is het gewoon toeval als je weer wat nieuws vindt. Ook de vondst van de volgende twee bijzondere pyrenomyceten was puur toeval.

Camarops

Op 22 maart 2003 was de tweede auteur op uitnodiging van de insectenwerkgroep in de 'Kaaistoep' aanwezig. Het was vooral de bedoeling dat hij naar lichenen zou kijken op twee bomenrijen. Men bestudeerde daar al geruime tijd een voor Nederland nieuw loopkevertje dat op de boomstammen leefde. Mogelijkerwijs zou dit kevertje een relatie met lichenen hebben en dat zou natuurlijk wel heel bijzonder zijn. Ondertussen verzamelde de eerste auteur o.a. *Mollisia rosae* (Rozenviltmollisia), *Phellinus contiguus* (Werkhoutvuurzwam) en op de onderzijde van rottend eikenhout een kernzwammetje. Deze laatste bleek toch wel een bijzondere vondst. Gezien de kenmerken moest het welhaast een *Camarops*-soort zijn. Twee soorten zijn tot nu toe in Nederland gevonden n.l. *Camarops polysperma* (Kussenvormige kogelzwam) en *Camarops microspora* (Maggikogelzwam). Beide komen ze voor op de Rode Lijst (GE). Binnenin de stromata ontwikkelen zich de peritheciën. Bij de eerste zijn deze peritheciën langgerekt, cilindrisch en mooi naast elkaar geplaatst. Bij *Camarops microspora* zijn de peritheciën meer bolvormig tot flesvormig en onregelmatig naast en boven elkaar geplaatst. Het materiaal bleek tot de laatste soort te behoren.

Camarops microspora (Foto pagina xx)

De stromata zijn zwart tot grijszwart, meestal langgerekt kussenvormig met een vrij glad tot onregelmatig wrattig oppervlak. Ostioles zijn nauwelijks zichtbaar en komen niet boven het stroma uit. Lengte van het stroma tot ± 10 mm, breedte tot ± 5 mm. De stromata kunnen solitair, maar ook met enkele dicht bijeen groeien.

Asci uniseriaat, 8-sporig, lengte tot $60\ \mu\text{m}$, en J-. Sporen bruin, relatief klein ($5\text{--}7 \times 3\text{--}3,5\ \mu\text{m}$), cilindrisch/ovaal, donkergrijs met meestal twee grote druppels, zonder kiemspleet. In Melzers reagens verdwijnen deze druppels en wordt een kleine kiemporus zichtbaar.

Bertiella rhodospila

Nog interessanter was het materiaal dat de eerste auteur een week eerder elders in de 'Kaaistoep' in een elzenbosje had gevonden, eigenlijk op zoek naar *Ciboria amentacea* (Elzenkatjesmummiekelkje). Omdat die niet te vinden was, werden de stammetjes onderzocht die een paar jaar eerder omgezaagd waren. Op één stammetje groeide een pyrenomyceetje dat in de schors kleine scheurtjes laat ontstaan, waardoor een zwart stroma zichtbaar wordt. Hierop groeien groepsgewijs kleine bol- tot peervormige peritheciën met kleine uitstekende ostioles. Op de schors waren ook solitaire peritheciën te vinden, die bovenop de schors leken te groeien.

Beschrijving: (Foto pag. xx)

Asci onregelmatig biseriaat, 8-sporig, lengte tot $110\ \mu\text{m}$ en J-. Parafysen vrij breed en gesepteerd, maar onvertakt. Sporen kleurloos, vrij klein ($20\text{--}24 \times 4\text{--}5\ \mu\text{m}$), golvend cilindrisch tot spoelvormig met insnoering bij het middenseptum. Aan weerszijden van het septum enkele grote druppels (zoals bij *Lophiostoma*-soorten wel gezien kan worden), en het bovenste sporenvak breder dan het onderste.

Afwijkend van *Lophiostoma* is het voorkomen van meerdere septen bij oudere sporen, en vooral het stroma dat wat houtig is en uit diverse lagen bestaat. De meeste *Lophiostoma*'s komen op kruidachtig substraat voor. Het bleek een zeer bijzondere vondst, namelijk *Bertiella rhodospila* (Berk. & M.A. Curtis) M.E. Barr te zijn. Een nieuwe soort voor Nederland en pas de tweede vindplaats in Europa. Van Noord-Amerika is hij al langer bekend en in Europa is hij tot dusverre alleen gevonden in Oostenrijk (Barr, 2002).

Reinculturen van deze stam worden bewaard in de CBS-collectie van schimmelculturen. Na een week werd een anamorf gevormd die behoort tot het genus *Phoma*. Dit is de eerste keer dat van een soort van het genus *Bertiella* een relatie met een anamorf is vastgesteld.

Literatuur

Barr, M.E. 2002. Teichosporaceae, another family in the Pleosporales. Mycotaxon 82: 373-389.